

Олег ОЛЕНЄВ

здобувач ІПСМ,

мистецтвознавець

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІА-МИСТЕЦТВА Нет-арт

Перший нет-арт проект, створений в Україні, — робота Юрія Кручака та Юлії Костеревої «БЕЙБИ / ВАВУ» (2002). Під час її створення рівень смертності в країні переважав показник народжуваності, через що автори створили веб-сайт, де кожний відвідувач міг «дати життя» своїй дитині, підтримуючи та розвиваючи її протягом дев'яти місяців. У 2007 р. відбувся нет-арт проект Анни Александрович «Зе Хазарів, чи реквієм за театром / The of the Khazars, or requiem for the theater». Це був перший театральний перформанс в Україні, котрий одночасно транслювався на веб-сайті www.khazary.com.ua. Під час перформансу гіпертекст Мілорада Павіча було оздоблено коментарями аудиторії, які відразу проєктувалися на стіну театральної зали. Один із глядачів навіть прийшов до театру з ноутбуком, ставши одночасно реальним та віртуальним спостерігачем дійства. Окрім того, всі актори могли використовувати ноутбук, встановлений на сцені, щоб комунікувати з аудиторією, що теж, в свою чергу, демонструвалося на стіні.

Молода українська мисткиня Маша Шубіна створила нет-арт проект «Цифровий нарцисизм / Digital narcissism» (2007), в якому обрала формат сайтів інтернет-знайомств для презентації власних робіт. У цьому проекті художниця комбінувала традиційні образотворчі техніки з мультимедіа. Її метою була домовленість про зустрічі з кураторами, власниками галерей, директорами музеїв тощо. Єдиним, хто їй відповів, був куратор з Австралії; натомість більшість чоловіків та жінок пропонували інтимні стосунки. Паралельною метою Шубіної було задекларувати своє мистецтво в різних регіонах світу, встановивши комунікацію з аудиторією. Вона контактувала з кожним, хто писав їй чи відвідував її роботи в галереях. «Цифровий нарцисизм» в якості нет-арт-проєкту існує донині, хоч він і був створений з метою експонування в традиційному виставковому просторі. Цей проєкт був презентований

в ПінчукАртЦентрі (Київ, Україна), а також в галереях Росії, Італії та Великої Британії.

Під час проведення харківського фестивалю «NonStopMedia / NonStopMedia» у 2008 р. Гамлет Зіньковський та Роман Мінін презентували роботу «Мобільна самотність / Mobile loneliness». Проект складався з смс-арту Мініна та п'ятнадцяти робіт Зіньковського, що зображали людей, які спілкувалися мобільним телефоном.

«Котра / Kotra» — проект Дмитра Федоренка, засновника українського лейблу експериментальної електронної музики «KVITNU / Kvitnu», що у 2011 р. отримав три нагороди на «Qwartz Electronic Music Awards 7». Автор «Котра / Kotra» також був співпродюсером лейблу «Нексаунд / Nexsound» (до 2007), засновником серії «Live Reports», а наразі виступає в якості куратора фестивалю «KvitnuFest» та «Деталі звуку». Дмитро Федоренко — математик і гітарист за освітою, колишній учасник проекту «Потерча», співзасновник нойз-дуету «Зет / Zet». Серед іншого, він організував серію аудіо-візуальних виступів і перформансів з художниками та відеомейкерами Києва, брав участь у відео-арт, нет-арт та інтерактивних воркшопах Центру сучасного мистецтва Сороса. У 1998 р., після розпаду «Зет / Zet», Д. Федоренко розпочав сольний проект «Котра / Kotra». За цей час було видано понад 14 альбомів, серед котрих — сумісні роботи з «Заволока / Zavoloka», ABS6, Матіас Йозефсон (Mathias Josefson), Андрієм Кириченком, Кімом Касконе, Францом Помасслом, Алексеем Борисовим та Андреасом Берслінгом, а також ремікси та окремі композиції, що виходили на компіляціях багатьох європейських та американських лейблів. Крім того, Дмитро озвучує художні відео-арт та інтернет-проекти, котрі брали участь у таких фестивалях, як «Кріптонале / Kryptonale», ЕМАФ, «Вілет Нумерік / Villette Numerique», «Нетмаж / Netmage», «Відео / Videoex», «[д]віжн / [d]vision» та у багатьох інших знакових подіях медіа-арту в усьому світі. Починаючи з 2003 р. «Котра / Kotra» регулярно виступає на таких значущих європейських фестивалях експериментальної музики, як «Клубтрансмедіале / Clubtransmediale» (Берлін), «Гараж / Garage» (Штральзунд), «Резістанс фестиваль / Resistance festival» (Братислава), «Ансаунд фестиваль / Unsound festival» (Краків), «Нойз&Ф'юрі / Noise&Fury» (Москва), «Кіматік / Cimatics» (Брюссель), «АудіоАрт / AudioArt» (Краків), «Радіус / Radius» та «Саундбріджес / Soundbridges» (Відень).

Найбільш трудомісткі жанри медіа-мистецтва в Україні зараз в основному «окуповані» молодими представниками львівської сцени — завдяки їх стійким зв'язкам із польськими медіа-інституціями.

Так, під час Бієнале Медіа-мистецтв / Biennale of Media Arts у Познані (2010) мисткиня Тамара Грідяєва презентувала свій проект «Репрезентація / Representation». Протягом сприйняття цієї інтерактивної роботи глядача було позначено стрілкою, що відповідала на його когнітивне «подразнення», набуваючи гігантських розмірів. Бієнале Медіа-мистецтв у Вроцлаві (2011) відвідав Сергій Петлюк; інший український медіа-артист зі Львова, Андрій Ліник, брав участь у люблінському фестивалі «Майндвейр. Технології Діалогу / Mindware. Technologies of Dialogue». Його колабораційну роботу «Айолос / Aiolos» було б дуже важко створити в Україні через нестачу в країні медіа-інституцій, брак фінансування, а також через небажання галерей і арт-центрів працювати з подібним видом сучасного мистецтва.

Наразі в Україні немає профільної інституції, котра б займалась навчанням та підтримкою молодих медіа-художників. Однак в країні влаштовується і відбувається значна кількість медіа-фестивалів: «НонСтопМедіа / NonStopMedia» (Харків), «Тера Футура / Terra Futura» (Херсон) та «Тиждень сучасного мистецтва» (Львів). У 2011 р., з нагоди святкування двадцятої річниці українського медіа-мистецтва, у Києві відбувся медіа-арт-форум «Новомедійна Україна / New Media Ukraine». Тут, наприклад, чеський і словацький медіа-арт був представлений творами Барбари Шедіва (Barbara Sediva, Будинок мистецтв, м. Брно). Найважливішим результатом форуму стала можливість оприлюднити інформацію про українське медіа-мистецтво через колабораційний дослідницький проект, а також інтернет-базу даних «Моноскоп / Monoskope».

Як і в будь-якому іншому сучасному світовому критичному дискурсі, в українській мистецькій критиці співіснують «гламурні» дописи зі спробами побудови адекватної/об'єктивної оптики. Першого процесу неможливо уникнути, оскільки мистецтво включається у глянцеvu ринкову систему, що і призводить до появи репортажів зі «світських» вернісажів, складання рейтингів різноманітних Топ-10 і Топ-100 «най» (-дорожчих, -впливовіших і т. д.) митців», постійні згадки про аукціонні ціни на твори тих чи інших художників, дослідження «Forbes / Форбс» та інші приємності. Своєрідною протипагою до цього є «KORYDOR / КОРИДОР» — онлайн журнал, присвячений сучасній культурі, започаткований Фондацією Центр Сучасного Мистецтва (головний редактор — К. Ботанова). Це чи не єдиний фаховий майданчик для серйозної аналітичної розмови про мистецькі процеси. Серед його авторів — найбільш цікаві критики і дослідники мистецтва, які здебільшого є також і кураторами —

О.Балашова, К.Ботанова, Л.Герман, М.Ланько, Л.Островська-Люта, Я.Пруденко. Також варто сказати кілька слів про власне Фондацію ЦСМ, що розпочала свою роботу в 2008 р. і є унікальною інтелектуальною платформою.

Окрім журналу «KORYDOR / КОРИДОР», іншим важливим проектом є «ЦСМ | 15 років | Архів», а також програма дискусій «Зовнішні зв'язки» — діалог із митцями та культурними активістами з усього світу, метою якого є розширення українського культурного контексту. Цього року також був реалізований експериментальний проект «ПОШУК: Інші простори», в рамках якого молодим митцям було запропоновано вийти за межі звичного галерейного простору і спробувати дослідити нові «простори» для реалізації мистецьких ідей. Цікавим інформаційним ресурсом є також журнал «ART Ukraine / ART Юкрейн» (шеф-редактор проекту А.Ложкіна), та його онлайн-версія, що постійно оновлюється, поєднуючи матеріали, вміщені у друкованій версії, зі спеціально написаними статтями і новинами зі світу мистецтва.

Медіа-мистецтво в Україні має дивний характер: з одного боку, воно має двадцятирічну історію розвитку, а з іншого — носить хвилеподібний, нестійкий, регіональний та несистемний характер. Кожна з цих характеристик має свою причину.

1. Хвилеподібність зумовлена інтересом до України іноземних інституцій та його зникненням¹. Головною причиною нестійкості медіа-мистецтва є відсутність української художньої інституції, яка б підтримувала починання медіа-артистів. Частіше за все зацікавлення новими медіа — це певний етап у творчій біографії українського живописця або початковий етап кар'єри майбутнього дизайнера (як це, зокрема, часто відбувалося з медіа-артистами, що працювали в 1990-х).

2. Регіональність зумовлена розвитком художньої культури лише у великих містах України — Києві, Одесі, Харкові, Львові (виняток становить лише провінційний Херсон). Причому львів'янам «територіально» пощастило, оскільки вони часто мають змогу створювати значно цікавіші та технологічно досконаліші проекти у польських інституціях, які підтримують медіа-мистецтво, завдяки чому ці твори, ясна річ, вигідно виділяються на тлі інших українських медіа-артефактів. Несистематичність є результатом усіх

¹ Так, наприклад, медіа-мистецтво почало активно розвиватися в Україні в період, протягом котрого Центр сучасного мистецтва Сороса підтримував даний вид творчості.

вищезгаданих причин, з відсутністю викладання теорії та практики медіа-мистецтва у вузах та художніх коледжах на додачу.

3. Окрім вищезазначених причин, варто також згадати майже цілковиту відсутність комунікативного поля у даній царині, що частково також пояснюється відсутністю фахової інституції у галузі медіа-мистецтва, яка б мала слугувати платформою для спілкування, обміну думками та художніми ідеями для теоретиків і практиків мистецтва нових медіа. Так, молоді художники з різних регіонів України (вищезгадані Київ—Одеса—Харків—Львів—Херсон) часто просто не здогадуються про існування один одного, а естетики та мистецтвознавці часто свято вірять в те, що першими розробили курс з історії та теорії медіа-мистецтва, оскільки з конференціями та семінарами, присвяченими медіа-мистецтву, ситуація в Україні ще гірша, ніж з тематичними фестивалями та експозиціями.

1. *Уэбстер Ф.* Теории информационного общества. — М., 2004.
2. *Вершинская О. Н.* Информационно-коммуникационные технологии и общество. — М., 2007.
3. *Stevenson N.* Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication. — 2nd ed. — L., 2009.
4. *Moore S.* Thinking about Media and Communications. — L.; N. Y., 2005.
5. *Frost C.* Media Ethics and Self-regulation. — Harlow, 2000.
6. *Беглов С. И.* Четвертая власть: британская модель. История печати Великобритании от «новостных писем» до электронных газет. — М., 2002.

Анотація. У статті проаналізовані найбільш цікаві проекти українського нет-арту, — найбільш техногенної галузі сучасного медіа-мистецтва. В тексті наведено висновки щодо розвитку застосування цифрових технологій в українському медіа-мистецтві на тлі світового досвіду у цій галузі.

Ключові слова: нет-арт, медіа-мистецтво, цифрові технології.

Анотация. В статье проанализированы наиболее интересные проекты украинского нет-арта — самой техногенной отрасли современного медиа-искусства. Сделаны выводы о развитии применения цифровых технологий украинского медиа-искусства на фоне мировых опытов в данной сфере.

Ключевые слова: нет-арт, медиа-искусство, цифровые технологии.

Summary. In the article described the most interesting projects if the Ukrainian net-activism, the most digitalized sphere of the contemporary art. There are also some key points on using of digital technologies of the Ukrainian New Media art within global experiences in this area.

Keywords: net-activism, New Media art, digital technologies.